

צום למי שהצום קשה לו

אין תגובות

בניגוד ליום הכיפורים, שבו רק מי שהוא חולה שיש בו סכנה אינו רשאי לצום, הרי שבארבעת הצומות הקלים (ובכללם תשעה באב), גם מי שהוא חולה שאין בו סכנה, צריך לצום.

גדרו של חולה שאין בו סכנה נזכר בהלכות שבת (שו"ע או"ח שכת, יז):

חולה שנפל מחמת חליו למשכב ואין בו סכנה, הגה: או שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו שאז אף על פי שהולך כנפל למשכב דמי.

כלומר, אם המחלה היא כזו, שכל גופו סובל, וקל וחומר אם הוא נפל למשכב מחמת חוליו, הרי זה חולה שאין בו סכנה. אם רמת הקושי של המחלה נמוכה יותר, זה בגדר 'מיחוש בעלמא', שדיניו בהלכות שבת חמורים יותר, וגם בדיני ארבעת הצומות, הוא אינו רשאי להפסיק לצום (מלבד בתענית אסתר שדינה קלים יותר, במידה מסויימת).

מצד שני, ברור שאדם בצום מרגיש חולשה מסויימת, מחמת עצם הצום. אולם, האם יש רמת חולשה שבגללה נאמר שעצם החולשה כשלעצמה מחייב להפסיק לצום? האם שיקולים נוספים, כמו הפסד מממון, יכולים להוות שיקול להפסיק לצום?

פשוט וברור, שמי שמחמת הצום מגיע למצב של התייבשות, הרי הוא חולה מסוכן, שמחללים עליו את השבת. במקרה כזה, אסור לו להמשיך לצום. אולם שאלתנו היא במצבים שבהם אין סכנת נפשות: אדם שמחמת הצום סובל מכאבי ראש עזים, ואפילו אם נפל למשכב, או אדם שאין לו כאבי ראש קשים כל כך, אבל מתקשה להתרכז בצום, ומחמת זה יפסיד עבודה, או ימנע ממנו משהו אחר.

צום למי שאינו יכול לעבוד מחמת חולשתו

כמה תשובות באחרונים עוסקות בשאלה של מי שאינו יכול לעבוד מחמת חולשתו בצום. באגרות משה (אורח חיים ד, קיד) כתב:

ואם נחלש באמצע עבודתו, אם היא חולשה יותר מדרך בני אדם כשמתענים, הוא בכלל חולי שלא גזרו רבנן אף בט' באב וכל שכן בשאר התעניות... ומכל מקום, רשאי לכתחלה לעשות עבודתו כיון שהיא מלאכת שמים אף שבאם לא היה עובד היה יכול להתענות וכשעובד אפשר יחלש ויצטרך לאכול, ובשכור אצל אחרים אף במלאכת הרשות שהוא הפסד לאחרים נמי צריך לעבוד ואף שאפשר שע"י עבודתו יחלש ויצטרך לאכול. ומי שהוא חלוש בטבעו יותר משאר בנ"א נחשב נמי כחולה שמותר לאכול עיין במ"ב שם ס"ק י"א.

כמה הלכות שמענו מדבריו של האגרות משה:

ראשית, מי שנחלש יותר מדרך בני אדם שמתענים, נחשב חולה שאין בו סכנה [1].

שנית, האגרות משה מתיר לאדם שיודע שיגיע למצב כזה ללכת לעבוד, למרות שיגיע לכלל מצב שלא יוכל להמשיך לצום, באחד משני מצבים: אם הוא עוסק במלאכת שמים, או אם הוא שכור אצל אחרים, כך שלא מדובר רק בהפסד ממון שלו, אלא בהפסד של אחרים.

ושלישית, האגרות משה לא מתיר לו להפסיק לצום מראש, אלא רק כשיחלש כך שיצטרך לאכול, יוכל לאכול. על נקודה זו עמד הרב אשר וייס (קונטרס מנחת אשר, דברים תשעז, אות ד) וציין, שהאגרות משה לא מתיר לא לצום בגלל הפסד ממון, אלא שאם מתחיל לעבוד, ומגיע למצב שנחשב כחולה שאין בו סכנה, אינו צריך להמשיך ולצום, ומותר להתחיל לעבוד אדעתא דהכי שיצטרך להפסיק את הצום באמצע כי יהיה בגדר של חולה שאין בו סכנה.

ולכן מי שעקב הצום מרגיש שאינו מרוכז, וקשה לו לעבוד בצורה יעילה, ואולי אף מתקשה לעבוד בכלל (לדוגמא, סופר סתם שמתקשה לכתוב בצום) זה כשלעצמו אינו מתיר לו להימנע מלצום.

כיו"ב ראיתי שכתב הרב וייס (שם) שמי שחוששת לא תוכל לטבול במוצאי הצום עקב חולשת הצום, אינה רשאית לשבור את הצום, כי הצום אינו נדחה בפני צורך מצווה.

צום של מי שעוסק בעבודה רפואית

מי שעוסק בטיפול רפואי, יש מקום לומר שהוא חייב להיזהר יותר בצום מסתם אדם שעובד. הסיבה, כאשר הוא אינו מרוכז מחמת הצום, הוא עלול לתת טיפול לא נכון בחולים. וכשם שלחולים עצמם מותר להפסיק לצום, כך גם לאדם אחר, הוא יכול לשבור את הצום, אם יש חשש סביר שהחולה יפגע.

דברים אלו מופיעים בהליכות שלמה (דיני תעניות, פרק יג הערה 12):

ויצוין, שדעת רבנו היתה שרופאים המתעסקים ביום התענית לאחר התענית והורה שלא יתענה בנתוחים וכיו"ב המחייבים ישוב הדעת וצלילות גמורה, יש לדון טובא אם יתענו בד' תעניות ויעשו שאלת חכם. ולכמה רופאים אף הורה למעשה שלא יתענו כלל אפילו בתשעה באב אם מתעסקים באותו יום בנתוח כזה. וכן היתה דעתו גם בנוגע להל שבת וכדומה, דהמתעסקים בנתוחים יעשו כל הנדרש. ובמדריך הלכתי לאחיות... נכתב: "אחות המתקשה לעבוד כראוי ביום צום – רשאית לאכול. דין זה אמור רק לגבי צום גדליה עשרה בטבת תענית אסתר וי"ז בתמוז אך לא לגבי יום הכפורים ותשעה באב". אך מאידך גיסא היה מדגיש שיזהר המורה שלא יגרום שיהיו דיני תעניות קלים ח"ו בעיני השואלים אלא שם וראה הליכות שלמה דיני יוה"ב יודיעום שהיתר מיוחד הוא מפני הקושי והחולשה וכדומה.

לעניות דעתי, גם נהגי אוטובוסים וכדומה, אם הם מרגישים שמחמת הצום הם אינם מרוכזים ועלולים לסכן בנהיגתם את הנוסעים, יש מקום לומר שהם יכולים לאכול.

מי שאינו חולה אבל יכול להגיע לכלל סכנה

הרבה אחרונים מציינים, שמלשון השו"ע (תקנד, ו) נראה, שחולה שאין בו סכנה אינו צריך להתענות כלל, משום שבמקום חולי לא גזרו רבנן, ואין צורך לשתות לשיעורין.

בביאור הלכה (שם ד"ה דבמקום חולי) כתב:

עיין בספר פתחי עולם דבמקום שאין המחלה של חלערי"א חזקה ח"ו, יאכל פחות מככותבת בכדי אכילת פרס וכן בשתיה כמ"ש השיעורי' בשו"ע סימן תרי"ח (כך יש להורות לשואל בט"ב שבזה לא נעקר התענית לגמרי ורחמנא ליבא בעי) ומי שירצה להתענות במקום שאין המחלה בזעם ח"ו יש ליועצו ולהזהירו שלא ילך מפתח ביתו כל היום ולהכריחו כשיצא ישא סביב לחוטמו ופיו חתיכה קאמפע"ר ומעט עשב מיאט"ע עכ"ל.

הנראה מדבריו, שלא מדובר בחיוב גמור לאכול לשיעורין, אלא בהנהגה ראויה. היות שלא מדובר בחולה ממש, אלא שיש חשש לסכנה, ראוי שלא יעקור התענית לגמרי, אלא יאכל לשיעורין. וכפי שנראה מלשונו, שסיים 'ורחמנא ליבא בעי'. על סמך זה כתב בהליכות שלמה (שם סעיף ה):

בריא הזקוק לאכול ביום התענית כדי שלא יחלה, נכון שיאכל פחות פחות מכשיעור.

ולכן, חיילים שצרכים לבצע פעילות מבצעית בזמן צום, ויש חשש שיתייבשו, ראוי שישתו פחות פחות מכשיעור. וכמובן, בתנאי שהדבר אפשרי ולא פוגע בכשירות המבצעית שלהם לבצע את המשימה (מי שנמצא במצב של לחימה ממש, בדרך כלל צריך לשמור על עירנות מלאה ולא להיות חלש, ולכן יאכל כרגיל. בכפוף להנחיות הרבנות הצבאית הראשית בכל מקרה ומקרה).

הרב אשר וייס (כאן, אות ב) כותב, שגם בתשעה באב, שבו מעוברות צריכות להתענות, אם יש מי שיש חשש אצלה ללידה מוקדמת, הרי היא כבריא שיש חשש שיחלה לעניין זה, ולכן מורה לה לשתות לשיעורין.

*****

[1] כיוצא בכך כתב גם בפניני הלכה (זמנים פרק ז, סעיף ז):

ואמנם כמעט כל אדם סובל בצום מכאב ראש וחולשה, ולהרבה אנשים קל יותר בצום לשכב במיטה מאשר להמשיך לתפקד, ולעיתים הרגשת המעונה קשה מהרגשת אדם שחולה בשפעת. אולם תחושה זו אינה נחשבת כמחלה אלא כתחושה טבעית של צום, שתחלוף תוך שעות ספורות אחר הצום. ולכן דווקא חולה שנאלץ לשכב על מיטתו מחמת מחלתו פטור מהצום, אבל מי שסובל מהצום עצמו, ואפילו אם חולשתו מהצום גורמת לו להעדיף לשכב על מיטתו, אינו נפטר מהתענית. ורק מי שנחלש כל כך מחמת הצום, עד שיצא מגדר מעונה המצטער מחמת התענית והתחיל להיות חולה – פטור מן הצום.

שיתוף

קשור

תשעה באב לתורמי כליה
שאלה: תרמתי כליה. האם אני צריך לצום? במידה ולא, מה בדיוק אני צריך לעשות? תשובה: בהעדר סיבוכים נוספים, תורמי כליה יכולים לשתות לשיעורין בכל הצומות מלבד יום הכיפורים, בשנה הראשונה שאחרי התרומה. לאחר מכן, הם

כשרות בתרופות
אכילה שלא כדרך הנאהגמרא בעבודה זרה סז:
אומרת: תניא לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך כל הראויה לגר קרויה נבילה שאין ראויה לגר אינה קרויה נבלה. מכאן, שדבר איסור שנפסל מאכילת אדם, אין בו איסור

יסודות בדיני שבת לחולה שאין בו סכנה
מה הותר לחולה שאין בו סכנה הגמרא (קכט.)
אומרת חולה שאין בו סכנה, אומר לגוי ועושה, דהיינו שהתירו אמירה לגוי (גם באיסור דאורייתא) בשביל חולה שאין בו סכנה. מקור

22 ביולי 2018
ב-"שערי תשובה"

2 באוגוסט 2016
ב-"כשרות"

31 באוקטובר 2018
ב-"פתחו שערים"

תשעה באב

» הקודם

השארת תגובה

שם:

אימייל

אתר:

כתיבת תגובה

שליחה

חיפוש באתר

חיפוש

הירשם לבלוג באמצעות המייל

כתובת דואר אלקטרוני

להירשם

הרשומות והעמודים הנצפים ביותר

« צום למי שהצום קשה לו

« נסיעה ועשיית מלאכות בין עלות השחר לזריחה

« השבת אבדה לגוי